

Fabel of een feit?

Kinderen in groep twee mogen geen letters schrijven omdat ze dan de verkeerde lettervormen aanleren.

Fabel

Leerkrachten van groep 1 en 2 worstelen met dit gegeven. Mag het wel of is het beter om geen letters te laten schrijven? Moeten we kiezen voor een letterdoos, laten we de kinderen stempelen als alternatief of mogen ze digitale middelen gebruiken?

En hoe zit het nu met kinderen die moeite met de fijne motoriek hebben? Is het voor hen beter om **niet** te schrijven zodat we problemen met het aanleren van de goede lettervorm in groep 3 voorkomen?

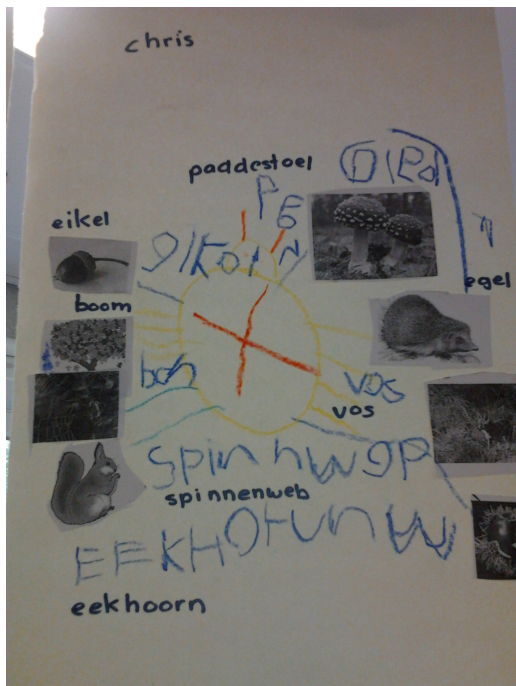
Antwoord:

Binnen de ontwikkelingsfases van leren schrijven hoort *Invented spelling**: het schrijven van klanken zoals kinderen deze horen. Bij *Invented spelling* gebruiken kinderen verschillende vormen van fonetisch schrift.¹ De kinderen tekenen dan als het ware de letters of gebruiken symbolen voor bepaalde klanken.

In deze voorbereidende fase worden de letters nog niet volgens de schrijfmethode aangeleerd. Het kind leert wel dat een klank verbonden is aan een teken (grafeem) en oefent het sturen van de punt van het potlood over het papier.

De schrijfwijze van de grafemen kan per kind sterk wisselen. Omdat het kind de letter als het ware tekent is dit geen probleem voor het schrijfonderwijs in groep 3.

Een kind leert bijvoorbeeld de letter b als een leesletter maar ook later als een schrijf- en hoofdletter (*b/B*). In dit rijtje (*b, b, B*) leert hij zijn eigen getekende versie voor de klank. Hij leert dus de karakteristieken van een lettervorm (grafeem) gekoppeld aan een klank.

Voorbeeld van *invented spelling** gemaakt door Chris, 5 jaar, groep 2.

Door op veel manieren te oefenen ondersteunt *Invented spelling* de taal- en leesontwikkeling². Martins (2013)² noemt dit net als Berninger³ 'language by hand'; hierdoor leert het kind geleidelijk dat er abstracte schrijfgeregels zijn. Daarnaast oefent het kind de fijne handfunctie en daardoor wordt het aanleren van lettervormen en vloeiend schrijven in groep 3 eenvoudiger.

Meer achtergrondinformatie:

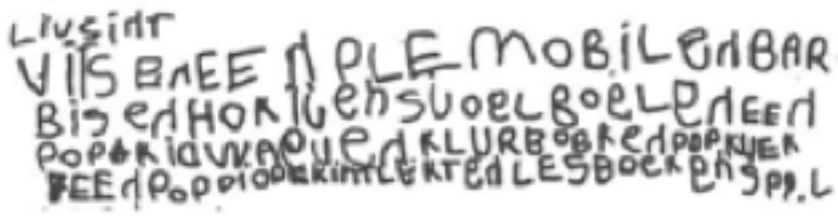
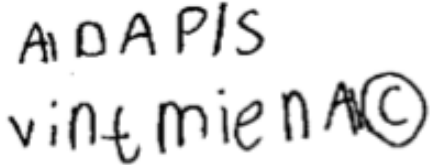
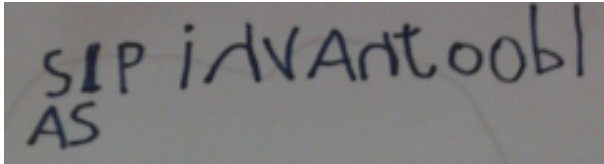
De ontwikkeling van de fijne motoriek vindt vooral tussen de drie en zes jaar plaats: het kind krijgt controle over de fijne handspieren, leert voorwerpen te manipuleren, leert gebruik te maken van gereedschap (bestek, potlood en schaar) en de samenwerking van de handen neemt toe. Door gevarieerd te oefenen worden de fijn motorische vaardigheden 'ingeslepen' in het brein en wordt de taak toepasbaar onder verschillende omstandigheden. Met het tekenen van lettervormen bij invented spelling oefent het kind zijn potlood-papier vaardigheid.

Lezen en schrijven blijken een sterke relatie te hebben.⁴ Daarom is het belangrijk dat kinderen daadwerkelijk letters en woorden leren schrijven én dat zij het schrijven ook veelvuldig oefenen.^{5,6} Het schrijven van woorden en tekst is een vaardigheid waarbij zowel cognitieve (taal) als motorische processen betrokken zijn.⁵ Bij het leren schrijven hebben kinderen hun aandacht vooral nodig voor de motorische kant van het schrijven en daar is een goed ontwikkelde fijne motoriek voor nodig.

De schrijfontwikkeling in fasen:

Tabel 1: Schrijfontwikkeling volgens Bus e.a. (1991)¹

<p>Fase 1</p> 	<p>Tekenen. In deze fase is nog geen verschil zichtbaar tussen tekenen en schrijven</p>
<p>Fase 2</p> 	<p>Krabbelen. Tijdens het krabbelen leren kinderen het verschil tussen tekenen en schrijven</p>

Fase 3 	Ketens letterachtige vormen of letters. Het kind vormt reeksen willekeurige bestaande tekens en zelfverzonnen letters en koppelt er woorden aan
Fase 4 	Het gebruiken van een of enkele letters voor het hele woord. Voorbeeld: Aardappels Vitamine c
Fase 5 	Invented spelling: het schrijven van klanken zoals kinderen deze horen Voorbeeld: spin van tobias. In dit voorbeeld is het kind nog niet bewust van woordspaties.

Bron: SLO Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling.⁷

Aanvankelijk spellen kinderen woorden op hun eigen specifieke manier. Hierin is wel een duidelijke ontwikkeling te zien (zie tabel 1)¹. Ze maken bijvoorbeeld gebruik van krabbels of van één letter of teken voor het hele woord. Invented spelling is de vijfde fase van dit proces. ¹ Kinderen in groep 2 laten bij het spontaan schrijven verschillende vormen van 'fonetisch schrift' zien. Ze tekenen daarbij klanken zoals ze die horen. Vaak is dat de beginletter of de belangrijkste klank (-en) in het woord. De spontane spellingen gaan geleidelijk in de richting van spellingconventies. Invented spelling verbetert de taal-, lees- en schrijf ontwikkeling en is dus zeker aan te raden in groep 2.^{2,5,6}

*Invented spelling: het schrijven van klanken zoals kinderen deze horen en op de manier zoals past bij hun ontwikkeling

Conclusie/Feiten

Invented spelling ondersteunt de taal- en lees- ontwikkeling² en het kind leert dat er abstracte schrijfgeregels zijn. Daarnaast oefent het kind de fijne handfunctie waardoor het

schrijven in groep 3 eenvoudiger wordt. Door veel en gevarieerd te oefenen verbetert de schrijfmotorische vaardigheid, waardoor werkgeheugencapaciteit beschikbaar komt voor denkprocessen van een hogere orde, zoals de spelling van een woord of de opzet van een verhaallijn.⁵

Het effect van schrijven op lezen is bij invented spelling groot doordat de kinderen de cruciale eigenschappen van de letter leren door hem zelf te construeren. Ze leren beter waarnemen en voeren een samenhangende handeling uit waardoor een uniek motorprogramma ontstaat.⁵

Wanneer we kinderen die moeite hebben met de fijne motoriek niet de gelegenheid geven om te schrijven kunnen ze deze vaardigheid ook niet oefenen.

Sta daarom toe dat ze groter schrijven, dat het (nog) niet van belang is hoe de letters eruit zien maar ontnem ze het oefenen van invented spelling niet door ze uitsluitend met letterdozen of stempels aan de slag te laten gaan.

Literatuur

1. Bus AG, Henseler KG, Klatter E. Lezen en schrijven in de onderbouw: praktische implicaties van het onderzoek naar 'emergent literacy'. 1991. Amersfoort: C.P.S.
2. Martins MA, Albuquerque A, Salvador L, & Silva C. The impact of invented spelling on early spelling and reading. *J of Writing Res.* 2013;5(2), 215-237.
3. Berninger VW, Abbott RD, Jones J, Wolf BJ, Gould L, Anderson-Youngstrom M, Shimada S, Apel K. Early development of language by hand: composing, reading, listening, and speaking connections; three letter-writing modes; and fast mapping in spelling. *Dev neuropsychol*, 2006;29(1):61-92.
4. Longcamp M, Zerbato-Poudou MT, Velay JL. The influence of writing practice on letter recognition in preschool children: A comparison between handwriting and typing. *Acta Psychol (Amst)*. 2005;119(1):67-79.
5. James KH, Engelhardt L. The effects of handwriting experience on functional brain development in pre-literate children. *Trends Neurosci Educ.* 2012;1(1):32-42.
6. Cunningham AE, Stanovich KE. Early spelling acquisition - writing beats the computer. *J Educ Psychol.* 1990;82(1):159-62.
7. Schrijfontwikkeling [database on the Internet]. 2014 [cited 02-07-2014]. Available from: <http://www.slo.nl/primair/leergebieden/ned/taalsite/lexicon/00656/>.